

Η δημιουργία της Ελληνικής αστικής τάξης και η παιδεία: ο πρωταγωνιστικός ρόλος των Ελλήνων Μακεδόνων

[Αφιέρωμα / 1821-2021: Ανάσταση του Γένους / Παιδεία-Εκπαίδευση / Ρωμηοσύνη](#)

[Ηλίας Λιαμής, Σύμβουλος Ενότητας Πολιτισμού](#)

Ο παράγοντας που οδήγησε στην ευημερία των Ελλήνων, ιδιαίτερα από το ξεκίνημα του 18ου αιώνα και μετά, ήταν το εμπόριο, θαλάσσιο και χερσαίο. Το γεγονός αυτό επέφερε τα πρώτα ρήγματα στην παραδοσιακή ελληνική κοινωνία και στην βαθμιαία δημιουργία, στο εξωτερικό κυρίως, των πρώτων εκατομμυριούχων, των πρώτων κεφαλαιούχων, οι οποίοι απετέλεσαν την πρώτη ελληνική αστική τάξη.

Η εξέλιξη αυτή δεν είναι αποκομμένη από την γενικότερη οικονομική και κοινωνική μεταβολή που παρατηρείται στην Δυτική Ευρώπη κατά την περίοδο εκείνη και είχε ως αποτέλεσμα τον παραμερισμό της φεουδαρχίας από την τάξη των αστών. Οι Έλληνες αντιπρόσωποι της νέας αυτής τάξης που ανεβαίνει, ανταγωνίζονται στην πατρίδα τους τούς προκρίτους και ζητούν να πάρουν μέρος και αυτοί στην διοίκηση των κοινών. Οι νεόπλουτοι αυτοί δεν δυσκολεύονται να πάρουν θέση

κοντά τους και να παραγκωνίσουν τους ματαιόδοξο εκείνους ανθρώπους, που οι περισσότεροι τους βρίσκονται στην ίδια οικτρή οικονομική κατάσταση με τους άλλους συμπατριώτες τους.

Έξω, το περιβάλλον είναι χτυπητά διαφορετικό από το ελληνικό. Η Βουδαπέστη και η Βιέννη γίνονται τα κέντρα της παιδείας και της ελευθερίας του νέου Ελληνισμού. Στη Βιέννη ανευρίσκονται οι αρχές της ελληνικής δημοσιογραφίας, εκδίδονται οι πρώτες ελληνικές εφημερίδες που κατατρώγονται κυριολεκτικά από τους Έλληνες του εξωτερικού και προπάντων από τους σκλάβους αδελφούς τον. Κάθε φύλλο εφημερίδας είναι γι' αυτούς και ένας χρησμός της Πυθίας, που τους ενημερώνει στα ευρωπαϊκά και ελληνικά νέα, στις προόδους των επιστημών, στις εκδόσεις των νέων βιβλίων κλπ, τους αφυπνίζει και τους συνταράσσει. Δεν είναι λοιπόν καθόλου συμπτωματικό το ότι, οι πνευματικοί και οι πολιτικοί ηγέτες του έθνους, ο Ρήγας και οι σύντροφοί του, πετάχτηκαν μέσα από τη Βιέννη και ότι η ορμή για την ελευθερία δεν ανακόπηκε εκεί και μετά το τραγικό τέλος εκείνων των Ελλήνων.

Η μικρή Ελληνική κοινωνία της Βιέννης αποτελείτο από εξαιρετικά μέλη και

συνέβαλε τα μέγιστα στην μορφωτική και ηθική αναμόρφωση των ομογενών εντός και εκτός Ελλάδας. Τα μέλη της βιεννέζικης κοινότητας αποτελούνται, όχι απλώς από επιχειρηματίες και βιομηχάνους, αλλά, συγχρόνως, και άνδρες εξαιρετικής μορφώσεως, με βαθύ αίσθημα φιλοπατρίας. Στην πρωτεύουσα της Αυστρίας αναδείχτηκαν πολυμαθείς φιλόλογοι και σοφοί συγγραφείς, έμπειροι ιατροί, εκκλησιαστικοί συγγραφείς οι οποίοι, από κοινού, εργάζονταν για την ηθική αναγέννηση των Ελλήνων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η οικογένεια των Δαρβάρων. Ο Δημήτριος Δάρβαρις εργαζόταν αόκνως, ημέρα και νύχτα, στο να μεταφράζει και να συγγράφει βιβλία, αναγκαία για την καλή ανατροφή και παιδεία των νέων Ελλήνων, ο δε Νικόλαος Δάρβαρις δαπανούσε μεγάλα ποσά στην έκδοση αυτών των βιβλίων και, έχοντας πολύ καλές εμπορικές σχέσεις με πολλές περιοχές της Τουρκίας, δεν δυσκολευόταν να διαδίδει τα βιβλία αυτά ως ψυχικό και ηθικό φάρμακο στην πολύπαθη πατρίδα. Ο μεγάλος εμπορικός οίκος των Δαρβάρων δεν είχε συνέχεια, το όνομα όμως αυτών έμεινε για πάντα χαραγμένο στη μνήμη της ελληνικής ομογένειας.

Ο Κωνσταντίνος Κούμας, πολυγραφότατος και πολυμαθέστατος, ενισχύθηκε από την Ελληνική ομογένεια της Βιέννης και αφέθηκε εντελώς αμέριμνος ώστε να μεταφράζει πλήθος επιστημονικών συγγραμμάτων, με σκοπό να διοχετευτούν στις περιοχές του υπόδουλου Ελληνισμού. Ο μέγας πατριώτης και πολυμαθής ιερέας Νεόφυτος Δούκας, ως εφημέριος στην εκκλησία του Αγίου Γεωργίου, ακούραστος στην έκδοση Ελλήνων συγγραφέων, απετέλεσε ένα παράδειγμα αληθινού ευπατρίδη. Ο Άνθιμος Γαζής, επίσης, ανεδείχθη ωφελιμότατος στο Γένος με την έκδοση του Ελληνικού Λεξικού και άλλων φιλολογικών εργασιών. Άξιος διάδοχος αυτών απεδείχθη και ο Θεόκλητος Φαρμακίδης, εφημέριος, επίσης, της εκκλησίας του Αγίου Γεωργίου, όποιος εξέδιδε τον «Λόγιο Ερμή».

Οι Έλληνες εμπορευόμενοι και λόγιοι του εξωτερικού δεν αργούν να κάνουν αισθητές τις επιδράσεις τους και στον ελληνικό χώρο με τις πολλαπλές δωρεές και ευεργεσίες τους προς τη γενέτειρά τους και γενικά προς τη μεγάλη πατρίδα, προς τη σκλαβωμένη Ελλάδα, όπου κακοδιοικούνται και ταλαιπωρούνται οι φτωχοί συγγενείς, οι φίλοι τους, οι ομοεθνείς τους. Οι Έλληνες του εξωτερικού σκέπτονται, πώς είναι δυνατόν να μετριάσουν τα δεινά των συμπατριωτών τους ή πώς να τους ελευθερώσουν. Έχουν κάθε λόγο να είναι περισσότερο επαναστατικοί από τους σύγχρονους των αστούς των ευρωπαϊκών χωρών, γιατί εκείνοι ενδιαφέρονται μόνο να προβληθούν και να επιβληθούν μέσα στο παλαιό καθεστώς, έστω και με επαναστατικό τρόπο, ενώ οι Έλληνες πρέπει να κάνουν εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα και να ανατρέψουν έναν σκληρό και άγριο κατακτητή με τη σύμπραξη και τη σύμπνοια όλων των Ελλήνων, σε οποιαδήποτε τάξη και αν ανήκουν.

Έξω, οι Έλληνες αυτοί, ελεύθεροι τώρα να εκδηλώσουν τα αισθήματά τους κατά της τυραννίας, γίνονται οι ορμητικοί φορείς του φιλελευθερισμού και των επαναστατικών ιδεών της γαλλικής επανάστασης, καθώς και της πνευματικής ακτινοβολίας στις πατρίδες τους. Ιδιαίτερα, πρέπει να τονιστεί ο σημαντικός ρόλος, τον οποίον έπαιξαν οι αστοί των βορείων ελληνικών επαρχιών. Δεν είναι καθόλου συμπτωματικό ότι οι Δυτικομακεδόνες είναι οι περισσότεροι νεαροί και θερμοί οπαδοί του Ρήγα, οι αδελφοί Παναγιώτης και Ιωάννης Εμμανουήλ, ο Γεώργιος Θεοχάρης από την Καστοριά, ο Θεοχάρης Τουλουμτζής και ο Κωνσταντίνος Δούκας από τα Σιάτιστα και αλλού, οι οποίοι συζητούσαν με θέρμη για την αξιοθρήνητη κατάσταση του έθνους, τραγουδούν με ενθουσιασμό τα επαναστατικά τραγούδια του Ρήγα και εύχονται με όλη την ψυχή τους την απελευθέρωση των πατρίδων τους, όπως το ομολογούν με θάρρος στις αυστριακές αρχές που τους έχουν συλλάβει. Επίσης, δεν είναι συμπτωματικό ότι, κυρίως οι Δυτικομακεδόνες, Μοσχοπολίτες και άλλοι βορειοηπειρώτες έμποροι και λόγιοι, πρωτοστατούν στην αφύπνιση του έθνους με τη συγγραφή και δωρεές βιβλίων, καθώς και με την ίδρυση σχολείων στις πατρίδες τους.

Η Βόρεια Ελλάδα, και πιο συγκεκριμένα η Ήπειρος και η Μακεδονία, έπαιξαν πρωτοποριακό ρόλο και πρωτοστάτησαν στην οικονομική και πνευματική άνοδο του έθνους. Δεν είναι καθόλου υπερβολικό να λεχθεί ότι οι περισσότεροι αστοί και λόγιοι του εξωτερικού κατάγονταν από τον ελληνικό βορρά και προπάντων από τη Μακεδονία. Από αυτούς ξεχύθηκε προς τη σκλαβωμένη Ελλάδα η μεγαλύτερη φλόγα του Διαφωτισμού. Το φαινόμενο, αυτό και μόνο, μαρτυρεί την ελληνικότητα της Μακεδονίας.

Τα ίδια βέβαια ιδανικά, τις ίδιες ιδέες, διαχέουν και οι άλλοι Έλληνες αστοί και

λόγιοι. «Οι έμποροι εις τα βασίλεια», έλεγε χαρακτηριστικά ο Κολοκοτρώνης, «και όσοι νέοι εσπούδαζαν εις τα πανεπιστήμια, και όσοι άλλοι ξενιτευόμεθα και μας έφευγε η αποκαρωμάρα και το χασμουρητό της δουλειάς και ο φόβος της τυραννίας και εβλέπαμε τα αγαθά, τα μεγαλεία των άλλων εθνών, τες τιμές όπου εχαίρετο η πίστις των χριστιανών, εμαθαίναμε και ποιούς είχαμε προγόνους φοβερούς, ορεγόμεθα και ημείς την αναγέννησίν μας και τις παλαιινές δόξες της Ελλάδος».

<https://bit.ly/3lrWPR9>